

ALEKSANDER PIECUCH

Monitorowanie procesu kształcenia ucznia – e-dziennik

Monitoring the Student's Education Process – e-Class Register

ORCID: 0000-0001-5889-9643, profesor nadzwyczajny, doktor habilitowany, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersyteckie Centrum Dydaktyczne, Polska

Streszczenie

Dziennik elektroniczny w założeniu ma przynieść korzyści trzem stronom procesu edukacji: uczniowi, rodzicowi i nauczycielowi. Dla ucznia winien stanowić informację zwrotną i pełnić rolę motywacyjną. Dostęp rodzica do e-dziennika ma na celu zintensyfikowanie wzajemnej komunikacji ze szkołą. Nauczyciel natomiast zyskuje narzędzie wspomagające go w procesie dydaktycznym i sprawozdawczym. Artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy te założenia znajdują potwierdzenie w rzeczywistości.

Słowa kluczowe: e-dziennik, system informatyczny, komunikacja rodzic-szkoła

Abstract

An e-class register is intended to benefit the three parties of the education process: the student, the parent and the teacher. For the student, it should provide feedback and act as an incentive. Parent's access to the e-class register is aimed at intensifying mutual communication with the school. The teacher gains a tool to assist him in the didactic and reporting process. The article is an attempt to answer the question whether these assumptions are confirmation in real.

Keywords: e-class register, IT system, parent-school communication

Wstęp

Pomiar wyników kształcenia, frekwencja uczniów i wiele innych parametrów charakteryzujących pracę ucznia, nauczyciela i szkoły jest wpisane w obowiązek sprawozdawczy szkoły. Obowiązek ten szkoła realizuje w odniesieniu do rodziców dzieci i organów nadrzędnych. Większość z tych informacji jest dostępna po statystycznym opracowaniu dziennika lekcyjnego. Ten funkcjonujący w wersji papierowej wymagał od nauczyciela przede wszystkim dużego nakładu czasu związanego z wykonywaniem stosownych obliczeń, a następnie przeniesieniem tak uzyskanych informacji na inną wymaganą dokumentację, do prowadzenia której szkoła jest ustawowo zobowiązana.

e-Dziennik

Pierwsze e-dzienniki pojawiły się w szkołach już w 2002 r. (zob. Wojciechowicz-Bednarek, 2012, s. 37) i wyprzedziły w tym względzie uregulowania prawne, które nastąpiły w 2009 r. wraz z wejściem w życie (obecnie już nieobowiązujące) Rozporządzenia (2009). Aktualnie stan prawny w tym zakresie reguluje Rozporządzenie (2014). Rozporządzenie to w § 22 doprecyzowuje, kiedy dzienniki mogą być prowadzone w formie elektronicznej, jakie wymagania muszą zostać spełnione przez dziennik elektroniczny oraz wymagania stawiane systemom informatycznym służącym do prowadzenia e-dzienników. Warto też zwrócić uwagę na brzmienie § 23, w którym mowa o szeroko rozumianym bezpieczeństwie danych zapisanych w dzienniku elektronicznym.

Analizując tekst Rozporządzenia (2014), stwierdzamy, że na szkoły nie nakłada się obowiązku prowadzenia dziennika elektronicznego, a jedynie stwarza taką możliwość. Stąd do dziś funkcjonują szkoły bez e-dziennika, a w licznych są one dopiero na etapie wdrażania. Na tym etapie uszczegółowienia wymaga samo pojęcie *dziennik elektroniczny* (e-dziennik). Jedną z pierwszych definicji mówi: „**Internetowy dziennik lekcyjny to uruchamiana w oknie przeglądarki aplikacja sieciowa, która pozwala nauczycielowi na dodawanie ocen oraz nieobecności ucznia. Stanowi także ułatwienie dla rodziców, którzy mogą w ten sposób śledzić postępy dziecka w nauce**” (Wowra, 2010). **Szerzej problem ujmuje definicja zaproponowana przez firmę ZETO** (2014, s. 6): „e-Dziennik jest systemem internetowym służącym do gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji szkolnej. Przeznaczony jest dla wszystkich typów szkół. Jako system informatyczny wspiera zarządzanie szkołą poprzez lepszą agregację najważniejszych informacji niezbędnych do prowadzenia jednostki oświatowej”. Najobszerniejszą definicję e-dziennika podaje Czerski (2017, s. 84), według którego dziennikiem elektronicznym jest „system komputerowy służący do obsługi technicznej procesu dydaktycznego, w tym w szczególności: gromadzenia, przechowywania i przetwarzania podstawowych informacji o uczniach i ich osiągnięciach edukacyjnych, jak również informacji o toku zajęć realizowanych w danej klasie. Tego rodzaju dzienniki umożliwiają również komunikację nauczyciela (wychowawcy) z prawnymi opiekunami (rodzicami) uczniów, jak i innymi pracownikami szkoły. Pozwala również na tworzenie i drukowanie wszelkich niezbędnych dla pracy wychowawcy klasy zestawień i dokumentów, takich jak: frekwencje poszczególnych uczniów oraz całej klasy, kartek na wywiadówki z rodzicami itp.”.

Powyższe definicje nie są tożsame, bowiem każda z nich akcentuje nieco inne jego cechy. Pierwsza wskazuje na możliwość wprowadzania ocen i obliczania frekwencji, druga mówi o systemie, co sugeruje kompleks powiązanych ze sobą komponentów, a zatem nie tylko wprowadzanie ocen i obliczanie frekwencji, ale także wspomaganie zarządzania jednostką oświatową. Trzecia definicja również traktuje e-dziennik jako system, eksponując przy tym ważniejsze jego funkcje.

Zrozumiałe jest, że trudno wymagać jednoznacznego wyliczenia wszystkich atutów e-dziennika, bo te zależą od funkcjonalności dodawanych przez poszczególnych producentów oprogramowania. Istotne jest, że dokumentowanie pracy nauczyciela z uczniem i klasą szkolną zostało przeniesione w wymiar cyfrowy, co zmienia i usprawnia pracę nauczyciela ze zgromadzonymi danymi. „Standardowo wszystkie dzienniki na rynku pozwalają na wprowadzanie ocen, obecności uczniów oraz wgląd do planu zajęć. Dają też możliwość wysyłania wiadomości do rodziców, np. z przypomnieniem o wywiadówce, a także oferują sekcję «aktualności», gdzie można zamieszczać bieżące informacje dla poszczególnych grup użytkowników” (Działdowski, 2018).

Do tej pory wskazywano na walory e-dziennika z punktu widzenia jego użytkowania przez nauczycieli pracujących w szkole. Korzyści z e-dziennika czerpią także rodzice uczniów poprzez:

- „możliwość bieżącej kontroli postępów dziecka w nauce,
- monitorowanie frekwencji dziecka na zajęciach,
- wgląd w plan lekcji, zapowiedziane klasówki czy kartkówki,
- otrzymywanie wiadomości od nauczycieli, wychowawcy klasy,
- śledzenie aktualności, otrzymywanie przypomnień,
- wysyłanie wiadomości do nauczycieli czy wychowawcy klasy,
- łatwy dostęp do systemu za pośrednictwem przeglądarki internetowej”

(Działdowski, 2018).

Wśród korzyści wymienia się też te wpływające na poprawę jakości kształcenia, a wśród nich:

- zwiększenie frekwencji uczniów na lekcjach przez wzmocnienie współpracy z rodzicami,
- podniesienie poziomu nauczania wykładanego przedmiotu przez zwiększenie motywacji do nauki ucznia,
- usprawnienie procesu przygotowywania materiałów na wywiadówki dzięki wypełnianym automatycznie drukom z informacjami dla rodziców o uzyskanych przez dziecko ocenach cząstkowych z poszczególnych przedmiotów i frekwencji,
- szybką wymianę informacji pomiędzy nauczycielem a rodzicami poprzez wysyłanie pojedynczych i grupowych wiadomości do rodziców w systemie (por. Działdowski, 2018).

Zgodnie z Rozporządzeniem (2014) dziennik elektroniczny musi spełniać kryteria związane z bezpieczeństwem zgromadzonych w nim danych. Nie ma jednolitego systemu zabezpieczeń dla wszystkich funkcjonujących w przestrzeni szkolnej e-dzienników. Każdy z producentów implementuje do swoich wyrobów rozwiązania, które uważa za najwłaściwsze. Wymieńmy te najczęściej stosowane: metoda Key Stroke, połączenie szyfrowane pomiędzy rodzicem (ucznikiem) a systemem, hasła jednorazowe, zabezpieczenie biometryczne, duplikacja danych (zob. Kowalski, 2014).

Stosowane systemy zabezpieczeń mają za zadanie zapewnić bezpieczeństwo zgromadzonych danych przed dostępem osób niepowołanych oraz uniemożliwić wprowadzanie jakichkolwiek zmian w zapisach dziennika przez osoby trzecie.

e-Dziennik a rodzic i uczeń

Odpowiedzialna edukacja to w równej mierze rzetelne wypełnianie przez szkołę swojej misji i współpraca rodziców z placówką oświatową. Wzajemna komunikacja jeszcze do niedawna odbywała się nieformalnie/sporadycznie i głównie z inicjatywy zainteresowanych postęпами w nauce swoich dzieci rodziców. Oprócz wspomnianej formy komunikacji istniał i nadal istnieje bardziej sformalizowany sposób kontaktu szkoły z rodzicem w ramach organizowanych wywiadówek półrocznych.

Wdrożenie do szkół dziennika elektronicznego zmieniło i usprawniło sposób kontaktu rodzica ze szkołą. W dogodnym dla siebie czasie i miejscu rodzic po zalogowaniu się na indywidualnym koncie ma możliwość na bieżąco śledzić postępy w nauce swojego dziecka, zapoznawać się z uwagami i frekwencją na zajęciach szkolnych. Dostęp do dokumentacji szkolnej, np. tematów lekcji, wpływa pozytywnie na motywowanie dziecka do pracy. Zdalny dostęp rodzica do wyników nauczania dziecka pozwala trzymać przysłowiową rękę na pulsie i reagować na pojawiające się niepowodzenia szkolne.

Według badań Tomaszewskiej (Tomaszewska i in., 2014, s. 202) przeprowadzonych na respondentach z województwa zachodniopomorskiego:

- około 3/4 rodziców zadeklarowało korzystanie z e-dziennika,
- około 30% rodziców przeglądało dziennik codziennie,
- około 30% rodziców przeglądało dziennik raz w tygodniu,
- 6% rodziców nie korzysta z dziennika,
- 65% rodziców frekwencję sprawdza codziennie lub co tydzień,
- 13% rodziców frekwencję sprawdzało tylko raz w semestrze lub w ogóle,
- 37% rodziców sprawdza oceny cząstkowe codziennie,
- 34% rodziców sprawdza oceny cząstkowe raz w tygodniu.

W podsumowaniu badań autorka stwierdza, że „91% respondentów uznało e-dziennik jako narzędzie, które ułatwia komunikację z nauczycielami. Pozostali nie mieli na ten temat zdania (4,0%) bądź uznali, że takiego ułatwienia raczej nie dostrzegają (3,0%), a jedna osoba zdecydowanie odrzuca możliwość, aby dziennik elektroniczny uznać za element wspierający komunikację pomiędzy nauczycielami a rodzicami” (Tomaszewska i in., 2014, s. 202). Przytoczone informacje nie mogą posłużyć celom uogólnienia zjawiska komunikacji pomiędzy szkołą a rodzicem, ale mimo wszystko wskazują na trend zainteresowania ze strony rodziców nową formą śledzenia postępów swoich dzieci i komunikacją ze szkołą. Ułatwienie we wzajemnych kontaktach nie powinno jednak zastąpić kontaktów osobistych rodzica z wychowawcą. To zupełnie inny rodzaj więzi wytworzonej

pomiędzy nauczycielem-wychowawcą a rodzicem, tym bardziej że procesu edukacji nie można ograniczyć do skali liczbowej opisującej wyniki kształcenia, przy zaniedbaniu sfery wychowawczej. Wydaje się, że rodzice rozumieją ten problem i w prawie 80% – chociaż i tu nieuprawnione jest uogólnienie – są zgodni co do tego, że bezpośredniego kontaktu ze szkołą nie można zastąpić e-wywiadówką (Tuczyński, 2017, s. 221). Nie można wykluczyć, że wraz z upowszechnianiem się elektronicznej wymiany informacji w dalszej perspektywie zwiększy, a nie zmniejszy dystans pomiędzy szkołą a rodzicem.

Z perspektywy ucznia jego dostęp do dziennika elektronicznego wydaje się być zbędny, wyłączając z tego sytuacje chorobowe, a tym samym brak informacji o bieżącej tematyce lekcji, stopniu uzyskanym z oddanego sprawdzianu, innych ważnych ogłoszeniach. Opinie uczniów na temat przydatności dla nich dziennika są zróżnicowane. Przywołując ponownie badania Tomaszewskiej (Tomaszewska i in., 2014, s. 202) (z tym samym co uprzednio zastrzeżeniem), stwierdza ona, że:

- 16,3% uczniów raz bądź kilka razy dziennie sprawdza e-dziennik,
- 25,0% uczniów raz w tygodniu przegląda e-dziennik w poszukiwaniu różnych informacji,
- 14,8% uczniów raz w miesiącu przegląda e-dziennik w poszukiwaniu różnych informacji,
- ponad 30% uczniów w ogóle nie korzysta z e-dziennika.

Porównanie danych dotyczących korzystania z e-dziennika przez rodziców i uczniów wskazuje na zdecydowanie niższe zainteresowanie wśród tych ostatnich. To zrozumiałe, skoro stanowią oni podstawowy podmiot edukacji i aktywnie w nim uczestniczą. Pewne obawy wiążą się z kwestią świadomości uczniów co do znaczenia informacji zwrotnej i związanej z nią funkcji oceny szkolnej i jej kształtującego charakteru. „W myśleniu o ewolucji oceniania kształtującego wskazuje ona następny i zarazem najbardziej aktualny kierunek jego rozwoju, wiązany coraz silniej z aspektami motywacyjnymi. Ich podstawę stanowi przeświadczenie, że to nie nauczyciel, a uczeń decyduje o sposobie wykorzystania informacji w procesie swojego uczenia się, a ten z kolei jest zależny nie tylko od zjawisk poznawczych, ale również od motywacji do uczenia się” (Szyling, 2010, s. 121).

e-Dziennik ma jeszcze jeden wymiar, którego się nie podejmuje w literaturze przedmiotu, a dotyczy bardzo delikatnej materii, jaką są wzajemne relacje dziecko–rodzic. Permanentna inwigilacja dziecka za pomocą e-dziennika musi wpływać na te relacje. Dziecko pozbawione zostaje w ten sposób własnej szkolnej prywatności. Nie daje mu się szans na poprawienie złego stopnia szkolnego czy zachowania bez uprzedniej wiedzy o tym rodzica. W ten sposób znosi się prawo dziecka do decydowania o sobie, odczuwa odpowiedzialności, samodzielności i utwierdza w przekonaniu o braku zaufania do niego ze strony rodziców.

Podsumowanie

Dziennik elektroniczny przede wszystkim ułatwił prowadzenie nauczycielskiej sprawozdawczości, natomiast czy zrewolucjonizował sam proces dydaktyczny, można mieć wątpliwości. To, co niegdyś musiało zostać zapisane w dzienniku papierowym, dzisiaj trzeba zapisać w dzienniku elektronicznym. Z przytoczonych badań wynika dość nisko zainteresowanie uczniów tą formą dostępu do własnych osiągnięć szkolnych. Można powiedzieć, że nie rozumieją i nie doceniają oni kształtującego charakteru stopni szkolnych. Rodzice w zdecydowanej większości pozytywnie postrzegają e-dziennik. Przy obecnie tak intensywnym tempie życia jest to dla nich niewątpliwie ułatwienie w śledzeniu postępów w nauce własnych dzieci. Z drugiej jednak strony możemy pytać, czy dziennik elektroniczny jest w stanie „powiedzieć” o uczniu tyle samo co wychowawca/nauczyciel. Niestety nie są znane badania dotyczące tego, jak wprowadzenie dziennika elektronicznego wpłynęło na osobiste kontakty rodziców ze szkołą. Można jedynie przypuszczać, że przynajmniej część rodziców poczuła się zwolniona z obowiązku uczestniczenia w wywiadówkach – ale jak zaznaczyłem, to tylko przypuszczenie.

Literatura

- Centrum Informatyki ZETO SA (2014). *Podręcznik nauczyciela dla modułu e-Dziennik*. Białystok.
- Czerski, W. (2017). *Gotowość nauczycieli do stosowania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych*. Lublin: Wyd. UMCS.
- Działdowski, A. (2018). *E-dzienniki w praktyce*. PC World. Pobrane z: <http://dreamtec.pl/uploads/news/c1e294a6f1425642df4e9241541ecdfe.pdf> (10.02.2018).
- Kowalski, P. (2014). *Bezpieczeństwo danych w e-dziennikach*, PC World. Pobrane z: <https://www.pcworld.pl/porada/Bezpieczenstwo-danych-w-e-dziennikach,397123.html> (10.02.2018).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 16.07.2009 zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji. Dz.U. 2009, nr 116, poz. 977.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 29.08.2014 w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji. Dz.U. 2014., poz. 1170.
- Szyling, G. (2010). Ocenianie kształtujące, czyli o niejednoznaczności. W: B. Niemiernko, M.K. Szmigel (red.), *Terazniejszość i przyszłość oceniania szkolnego* (s. 118-129). Toruń: Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej.
- Tomaszewska, A., Bartnikowska, W., Bartosiewicz, I., Hazeńska, K., Kulig, A., Sowisz, D., Michalak, K. (2014). E-dziennik jako element kultury informacyjnej szkoły. *Edukacja Humanistyczna*, 2(31).
- Tuczyński, K. (2017). Elektroniczny system zarządzania szkołą – studium przypadku na przykładzie Liceum Uniwersyteckiego. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 2(20), 217-224.
- Wowra, W. (2010). *Dziennik lekcyjny w Sieci*. PC World. Pobrane z: <https://www.pcworld.pl/news/Dziennik-lekcyjny-w-Sieci,358365.html> (10.02.2018).